

Innst. S. nr. 314

(2000-2001)

Innstilling fra forsvarskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Hans J. Røsjorde, Per Ove Width og Per Sandberg om opprettelse av et fond for bevaring av festninger og andre militærhistoriske bygninger

Dokument nr. 8:52 (2000-2001)

Til Stortinget

Sammendrag

Forslagsstillerne fremmer forslag om at det skal opprettes et fond organisert som en uavhengig stiftelse som skal overta forvalteransvaret for en del festninger, anlegg, arealer og bygninger av historisk verdi, som i dag er eid av Forsvaret, og som ikke vil bli brukt aktivt i fremtiden. Forsvaret står i dag overfor en betydelig omorganisering hvor mange bygninger, som i dag benyttes til militære formål, vil bli overflødige. Forsvaret er i dag under et stort press på det økonomiske området og det vil derfor være mest riktig at Forsvaret blir fritatt for å sørge for drift og vedlikehold av disse festningene og andre militærhistoriske bygninger over sitt ordinære budsjett, med mulig unntak for bygninger i aktiv bruk. Ansvar for disse bør i fremtiden være et kulturhistorisk ansvar hvor utgifter til drift og vedlikehold ikke tynger Forsvarets budsjetter.

Forslagsstillerne vil i første rekke be om at det utredes om og hvordan et slikt fond kan opprettes, og hvor stort det bør være. Det bør videre vurderes om et slikt fond også bør ivareta vedlikehold og drift av andre kulturhistoriske bygninger som i dag sorterer under andre departementer. Forslagsstillerne er av den oppfatning at forvaltningen av fondet bør legges til en stiftelse.

Forsvarskomiteen behandlet i 1994 St.meld. nr. 54 (1992-1993) - Nasjonale festningsverk.

Forsvarskomiteen uttalte i Innst. S. nr. 82 (1993-1994) - om Nasjonale festningsverk: "Komiteen er enig i at festningsverkene som presenteres er mer nasjonale kulturminner enn forsvarsanlegg, og at det derfor faller naturlig å søke å oppnå et aktivt samspill mellom Forsvaret og det sivile samfunn for å bevare og videreutvikle disse kulturminner." Videre sier komiteen: "Komiteen ser det som en fordel om man i fremtiden gjennomfører en utgiftsfordeling hvor kostnader relatert til den militære aktivitet føres over Forsvarsde-

partementets budsjett og de øvrige dekkes over andre departementers budsjetter eller fra andre kilder."

Forslagsstillerne viser også til at det er en rekke forsvarsrelaterte samlinger som over tid vil kunne ha behov for å bli videreført under en paraplyorganisasjon.

Forslagsstillerne mener at en mulig modell for organisering av et slikt fond kan være det britiske National Trust som i Det britiske samveldet har overtatt ansvaret for vern av bygninger og land.

National Trust er en britisk veldedig stiftelse som gjennom sitt eierskap bevarer for fremtiden bygninger og steder som har særlig historisk interesse eller stor naturskjønnhet. USA har en tilsvarende organisasjon med samme navn. Stiftelsen ble grunnlagt i 1895. Gjennom lover vedtatt av parlamentet (National Trust Acts 1907 og 1971) ble stiftelsen satt opp med sine første eiendommer og fond. Den mottar årlig nye bygninger og landområder, og arbeider også strategisk for å sikre vern av særlig interessante eiendommer. Stiftelsen er blitt høyt profilert på miljøspørsmål.

Stiftelsen overtar i første rekke ansvaret for bygninger som har et potensial for å finansiere seg selv ved aktiviteter og besøk på eiendommen. Det er også vanlig at en donert bygning følges ad med en bevilgning for fremtidig vedlikehold. Stiftelsen kan også selv fullfinansiere kjøp, men må være svært restriktiv med dette på grunn av størrelsen på de beløp som ofte er involvert.

National Trust er forpliktet til å arbeide for å forbedre allmennhetens tilgang til de vernede områder og bygninger, herunder for funksjonshemmede og grupper under utdanning.

Stiftelsen National Trust er en av Europas ledende bevaringsorganisasjoner, og beskytter gjennom sitt eierskap til 248 000 hektar land, herunder 600 miles

med kystlinje. Landbrukseiendommer leies ut til 1p100 bønder og en mengde hus leies ut til feriefornål.

National Trust har i hele Storbritannia ca. 3p000 ansatte. Det har et råd som består av 26 representanter for bestemte interesser og 26 representanter som velges av medlemmene på årsmøtet, og et styre som leder arbeidet. National Trust har et hovedkontor i London og 15 regionkontorer.

Finansieringen av National Trust er helt uavhengig av offentlige tilskudd, og er finansiert henholdsvis av kontingent fra 2,64 mill. medlemmer, bidrag fra andre støttespillere (innen organisasjoner og næringsliv), arv, legater og frivillig innsats. Over 38p000 mennesker legger årlig inn ca. 2,25 mill. timer frivillig arbeid med eiendommene. Virksomheten til det ideelle National Trust er dermed meget omfattende.

Det ovenstående om National Trust er kun en skisse i forhold til hvordan noe liknende kan organiseres i Norge, og det vil selvfølgelig føre for langt å kopiere det britiske system punkt for punkt. Men likevel er det mye kunnskap om organiseringen av et slikt fond, som fungerer på en meget god måte, som vi kan benytte oss av i Norge.

Forslagsstillerne tenker seg at fondet i første rekke skal være et offentlig fond, men man bør også motivere private eiere av interessante objekter til å overføre disse til fondet eller å innlede et samarbeid med fondet. Det bør også vurderes om forvaltningen av Forsvarsmuseet med underliggende avdelinger bør legges inn under fondet.

Fondet bør ha en dimensjon som gjør det mulig at avkastningen av dette vil være stor nok til å danne en grunnfinansiering av virksomheten.

Fondet bør ha et eget styre som forvalter fondets virksomhet.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen foreslå opprettelse og organisering av et fond, som skal ivareta vern og drift av festningsverk og andre bygninger av historisk verdi, som i dag eies av Forsvaret."

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Grethe Fossli, Gunnar Halvorsen, Tore Nordseth og Anne Helen Rui, fra Kristelig Folkeparti, Lars Rise og Anne Brit Stråtveit, fra Fremskrittspartiet, lederen Hans J. Røsjorde og Per Ove Width, fra Høyre, Ingvald Godal, og fra Senterpartiet, Gudmund Restad, ser behovet for å organisere forvaltningen av festninger og andre bygg av kulturhistorisk verdi som ikke lenger har noen forsvarsmessig betydning slik at Forsvarsledelsen kan fritas for denne oppgaven. Målet må være å ta vare på de kulturhistoriske verdier til glede og nytte for allmenheten. Opprettelse av et nasjonalt fond for å ivareta eierskap og forvaltning kan være en vei å gå. En måte å organisere et slikt fond på kan være å ta mønster av National Trust i Storbritannia eller National Trust i

USA hvor formålet er å sikre vern av særlig interessante eiendommer.

Komiteen har også merket seg at det i disse to fond også åpnes for samarbeid med private eiere av interessante objekter, men minner om at enhver stiftelse i Norge i henhold til stiftelsesloven vil være selveiende. Dette behøver ikke være noe hinder for et samarbeid mellom det offentlige og private eiere ved at et nasjonalt fond eksempelvis inngår samarbeidsavtaler med private eiere.

Komiteen viser til St.prp. nr. 45 (2000-2001) Omleggingen av Forsvaret i perioden 2002-2005 hvor det i pkt. 6.4.2 redegjøres for forvaltning av eiendommer, bygg og anlegg. Det vises særskilt til at det for tiden pågår et samarbeid mellom Forsvaret og miljøvernmyndighetene om kartlegging og vurdering av de eiendommer som har stor betydning kulturhistorisk og/eller for naturvern og allmenhetens muligheter til friluftsliv og at det nylig er utarbeidet en landvernplan for kulturminner.

I brev fra Kulturvernets Fellesorganisasjon av 19.papril 2001 påpekes det imidlertid at av Forsvarets 28p000 enkeltbygg og anlegg er det bare 1p300 som er gitt vern gjennom landvernplanen. En betydelig del av de 26p700 bygg som ikke omfattes av denne, utgjør en arkitektonisk og kulturhistorisk arv av meget stor betydning. Til dels dreier det seg om bygninger som i nasjonal sammenheng er like verdifulle som de som i landvernplanen representerer samme type, dels er det bygninger og anlegg som er av vesentlig betydning i lokal og regional sammenheng.

Komiteen viser til at Kulturvernets Fellesorganisasjon fremhever at forslaget i Dokument nr. 8:52 innebærer at hele den aktuelle bygningsmassen vil bli forvaltet av en institusjon med spisskompetanse nettopp på de verneverdier og utviklingsmuligheter disse bygninger har.

Komiteen viser også til den kompetanse som Forsvarsmuseet innehar og anmoder om at departementet vurderer i hvilken grad og på hvilken måte museets ekspertise og kapasitet bør inkluderes i forvaltningen av Forsvarets festninger og andre militærhistoriske bygninger knyttet opp mot forslaget om et nasjonalt fond.

Komiteen viser til at det kan tenkes ulike ordninger for hvordan staten skal organisere eierskap og forvaltning av slike eiendommer og at forslagsteksten i for stor grad avskjærer muligheten for også å vurdere andre ordninger for forvaltning og drift av slike eiendommer.

Komiteen fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede ulike ordninger for organisering av eierskap og forvaltning av eiendommer, bygg og anlegg med historisk verdi. Regjeringen anmodes om at det i utredningen legges særlig vekt på å vurdere opprettelsen av et nasjonalt fond på linje med National Trust slik forvaltningen er organisert i USA og Storbritannia."

Komiteens tilråding

Komiteen viser til dokumentet og det som står foran og rår Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

Stortinget ber Regjeringen utrede ulike ordninger for organisering av eierskap og forvaltning av eiendommer, bygg og anlegg med historisk verdi. Regjeringen anmodes om at det i utredningen legges særlig vekt på å vurdere opprettelsen av et nasjonalt fond på linje med National Trust slik forvaltningen er organisert i USA og Storbritannia.

Oslo, i forsvarskomiteen, den 6. juni 2001

Hans J. Røsjorde
leder

Lars Rise
ordfører

Grethe Fossli
sekretær

Vedlegg

Brev fra Forsvarsdepartementet v/statsråd Bjørn Tore Godal til forsvarskomiteen, datert 20. april 2001.

Vedrørende behandling av dok 8:52 (2000-2001)

Jeg viser til brev fra Forsvarskomiteen v/saksordfører Lars Rise av 21. mars 2001, hvor det bes om synspunkter på det foreliggende Dok 8-forslaget som er fremmet av representantene Hans J. Røsjorde, Per Ove Width og Per Sandberg.

Forslaget samsvarer for så vidt med det som er tatt opp i St.prp. nr. 45 (2000-2001) Omleggingen av Forsvaret i perioden 2002-2005, i pkt. 6.4.2., som gjelder eiendommer, bygg og anlegg. Dok 8:52 (2000-2001) beskriver relativt detaljert én ordning som kan være aktuell. Opprettelse av et fond som forvaltes av en stiftelse etter forbilde av National Trust er en interessant tilnærming som det er vel verd å utrede nærmere.

Jeg har følgende synspunkter på Dok 8:52 (2000-2001):

- Selve forslagsteksten avskjærer muligheten for også å vurdere andre ordninger for forvaltning av denne type bygninger og anlegg. Etter min oppfatning bør flere alternativer utredes.
- I dokumentets annet avsnitt under "Bakgrunn", står det: "Det bør videre vurderes om et slikt fond også bør ivareta vedlikehold og drift av andre kulturhistoriske bygninger som i dag sorterer under andre departementer." Det foreliggende forslaget omhandler imidlertid bare det som eies av Forsvaret. Med henvisning til omtalen av vernede og fredede objekter i St.prp. nr. 45 (2000-2001), er det min oppfatning at det bør vurderes om også andre av statens kulturhistoriske bygninger og anlegg bør tas med.

Jeg har videre merket meg at dokumentet antyder at spørsmålet om Forsvarsmuseet bør underlegges fondet bør utredes.